

ФОРМУВАННЯ ПРАЦЕЛЮБНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ПРАЦЕЮ ДОРΟΣЛИХ

Леся Кучер, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: К. Л. Крутій, доктор педагогічних наук, професор

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

FORMATION OF DILIGENCE IN CHILDREN OF SENIOR PRESCHOOL AGE IN THE PROCESS OF ACQUAINTANCE WITH THE WORK OF ADULTS

Lesya Kucher, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті досліджено теоретичні питання формування працелюбності в старших дошкільників у процесі ознайомлення з працею дорослих. Розкрито роль та методичну цінність формування працелюбності. Визначено рівні сформованості працелюбності та зміст рекомендацій, які мають потенційні можливості формування працелюбності в дитини.

Ключові слова: діти старшого дошкільного віку, формування працелюбності, праця дорослих.

Annotation. The article explores theoretical issues of hard work formation in older preschoolers in the process of learning about adult work. The role and methodological value of hard work formation are revealed. The levels of hard work formation and the content of recommendations that have potential opportunities for hard work in a child are determined.

Key words: children of preschool age, formation of industriousness, work of adults.

Майже всі видатні педагоги і психологи в різні часи оцінювали працелюбність як основну умову формування людської гідності й вважали дуже важливим прищеплення трудових навичок дітям. З.М. Борисова, К.Л.Крутій та ін. [1; 5] відзначають, що розвиток працьовитості в дітей - це завдання, яке ніколи не втрачає своєї важливості, отже, йому потрібно приділяти особливу увагу.

Так, у комплексній освітній програмі «Дитина в дошкільні роки» пропонується: сформувати перші уявлення про працю дорослих як засіб створення предметів, необхідних для людей (для дитячих ігор, задоволення потреби людини в охайності одягу, посуду, приміщення); сформувати уявлення про працю дорослих як спосіб піклування про дітей. Учити берегти результати праці дорослих, виховувати повагу до праці дорослих. У розділі «Праця дітей (передумови трудової діяльності)» передбачено: розвивати в дітей інтерес до праці дорослих, виховувати бажання брати участь у посильній роботі, бережне поводження з речами, предметами в довіллі [3].

На думку К.Л.Крутій, працьовитість - це одна з характерних особливостей, що визначає всю поведінку людини і пов'язана з багатьма фізичними, розумовими та моральними якостями, і її формування має бути в центрі уваги всіх батьків і вихователів [4-5].

З точки зору викладу суті процесу формування працьовитості та інших характерних особливостей донині цінні думки та міркування, висунуті в дослідженнях психологів С.Л.Рубинштейна, Д.Б. Ельконіна, О.В.Запорожця та ін.

На жаль, ще не всі питання формування працьовитості розроблено достатньо.

Так, деякі фахівці, які досліджували формування працьовитості, не аналізували сутність цієї якості, або задовольнялися лише тим, що говорили про зв'язок працьовитості з іншим психічним процесом, або звертали увагу на психологічну підготовку дитини до праці, тоді як процес формування працьовитості - одночасно і педагогічна, і психологічна, і соціальна проблема.

Отже, під час здійснення цього процесу всі ці три області зливаються воедино. Визначити, що в певний момент впливає і на яку область (наприклад, вплив виховання на

розвиток або, навпаки, розвиток на виховання) не так просто. Існування досить різноманітних тлумачень терміну «формування» як у психологічній, так і педагогічній літературі вимагає в контексті нашого дослідження дати певні уточнення. Сучасні психологічні та педагогічні словники визначення терміну «формування» не пропонують. Тлумачні словники подають таке визначення: 1) надавати будь-чому будь-яку форму, вигляд; 2) надавати завершеність, визначеність]; 3) набирати, будувати, складати, поповнювати до повного складу; створення чогось.

Отже, *формування* – це процес становлення певного явища. Спільним у трактуванні є те, що формування будь-якого суб'єкта або об'єкта відбувається в діяльності. Проте формування не вичерпується цим змістом, під ним розуміється також процес утворення під впливом різних чинників системних відношень усередині цілісної організації особистості. На нашу думку, сполучним ланцюгом між двома підходами до трактування терміну «формування», може бути підсумкова теза: формування є основним способом існування будь-якого процесу, і, відповідно, воно приводить до розвитку [4-5].

З іншого боку, поняття «формування» охоплює взаємний вплив і зв'язок виховання, середовища та розвитку. Буває, що в процесі формування тієї чи іншої риси характеру розвиток і виховання обумовлюються зовсім іншими чинниками.

Виховання і середовище впливає і на спонтанну особливість, властиву розвитку. Але все це відбувається в такій єдності, що встежити за динамікою не вдається, це є складною проблемою. Саме ж виховання, як суспільне явище, відноситься лише до людей і відбувається у мікро- і макросередовищі.

Тому, кажучи про формування працьовитості в дітей, доречно використовувати не тільки психологічні або педагогічні знання, а й знання інших наук. Такий підхід виправдовує себе і з точки зору комплексного відношення до проблематики дослідження. Недостатньо дослідженою й проблема формування працьовитості в дітей старшого дошкільного віку.

Опрацювавши доступну нам літературу з проблеми дослідження, ми дійшли висновків, що *працелюбність це*: якість, що виявляється не в відношенні до одного якого-небудь виду праці, а до самих різноманітних його сторін: фізичної, розумової; виникнення прагнення оволодіти знаннями, вміннями і трудовими навичками; намагання підвищити результативність праці, а сама праця усвідомлюється як життєва необхідність, що має як приватне, так і суспільне значення; отримання задоволення від праці: процес праці супроводжується відчуттям радості в праці, насолодою працею і якістю продукції, отриманої в результаті трудового процесу.

Проте, не можна ототожнювати поняття «працелюбність» і «позитивне ставлення до праці», або відносять одне з них до іншого. Ці поняття, хоча вони і тісно пов'язані, не володіють повною ідентичністю, повним збігом. Бо працьовитість - якість, характерна особливість, причому особливість, що сформувалася на ґрунті позитивного ставлення до праці. Значить, позитивне ставлення до праці становить і фундаменту і супровідника розвитку працьовитості. Працьовитість, який сформувався на позитивному ставленні до праці і переросло в характерну особливість, виражається в сильній любові до праці, трудової пристрасті. Це така позитивна пристрасть, яка спонукає людину до невпинній, тривалого напруженої праці і цим надихає його на подолання будь-яких перешкод в процесі трудової діяльності.

Працьовитість виражається в управлінні людиною своїм розумовим і фізичною працею, в схильності обов'язково доводити до кінця розпочату справу. Психологи, звернули увагу на таке виявлення працьовитості навіть у старших дошкільників і справедливо відзначили, що вони можуть працювати довго, безперервно, напружено і продуктивно, вміють усувати ряд труднощів і доводити до кінця задану роботу.

Старший дошкільний вік - особливо підходящий період для виховання цієї якості. Рівень розвитку працьовитості у молодшого школяра залежить саме від успішного виховання його в дошкільному віці. Дитина, щойно вступила до громадського життя, потрапляючи в дитсадкове середовище, з величезним інтересом знайомиться з навколишнім

світом, предметами, цікавість і вміння дітей наслідувати дає можливість приступити до організованого сприйняття у них працьовитості саме в цей період .

Так, Шатова А.Д. [2] пропонує такі показники працьовитості: інтерес дитини до діяльності; прагнення до самостійного виконання завдання; емоційна ступінь у виконанні роботи; мотив трудової діяльності у дитини; обсяг знань і уявлень дитини про роботу та шляхи його виконання.

Результати нашого емпіричного дослідження дозволяють в якійсь мірі уточнити і доповнити ці показники. Наприклад, проведені нами спостереження та експериментальні дані показали, що при регулярній роботі з розвитку працьовитості, поряд з якостями, визначеними раніше, діти старшого дошкільного віку: у рухливих іграх, іграх з ролями виявляють спробу якісно виконати задану роботу, роль; набувають навичок щодо виконання робіт, завдань з поступово ускладнюються ігровими елементами; ближче знайомляться з діяльністю дорослих людей, виявляють до них особливу турботу; наслідують характерні елементи праці дорослих, намагаються виконати їх в своїх іграх і ін.

Вивчення літератури і особистий досвід дозволили нам розділити дітей старшого дошкільного віку на 3 рівня з точки зору сформованості трудолюб'я, а саме:

а) рівні розуміння дітьми суспільної значущості праці дорослих:

- розуміють і називають корисність праці для всіх людей; поні-мают узагальнено;
- називають корисність праці для всіх, але не розуміють її узагальнено;
- розуміють і називають користь праці утилітарно (для себе);
- не дають відповіді;

б) рівень розуміння дітьми колективного характеру праці:

- вказують на переваги колективної праці при його раз-діленні;
- відзначають переваги колективної праці, але не бачать користі його поділу;
- Переваги колективної праці пояснюють утилітарно (для себе);
- не дають відповіді.

в) рівні розуміння дітьми відносини працівників до праці:

- ставлення до праці пов'язують з якістю роботи для інших;
- ставлення до праці пояснюють інтересом до обраної професії;
- ставлення до праці пояснюють утилітарно (для власної користі);
- не дають відповіді.

Отже, усвідомивши значення, користь, необхідність праці взрос-лих, діти стають більш схильними до виконання цієї роботи, у них з'являється бажання спільної роботи, бажання бачити себе в рядах дорослих, потреба в діяльності, в посильній праці. А в самій трудовій діяльності закладена розвиваюча сила.

Список використаних джерел:

1. Борисова З.Н., Беленька Г.В., М.А.Машовець. Виховання дошкільника в праці / З.Н.Борисова. 2-е вид., стер. – К. : ВППОЛ, 2002. – 112 с.
2. Буре Р.С., Година Г.Н, Шатова А.Д. и др. Воспитание нравственных чувств у старших дошкольников. Книга для воспитателя детского сада. — 2-е изд., испр. и доп. — Под ред. А. М. Виноградовой. — М. : Просвещение, 1989. — 96 с.
3. Дитина в дошкільні роки : комплексна освітня програма / автор. колектив ; наук. керівник К. Л. Крутій. — Запоріжжя : ТОВ “ЛПС” ЛТД, 2016. — 160 с. (рекомендовано, Лист МОН України від 06.11.2015 р. лист № 1/11-16160).
4. Крутій К.Л. Освітній простір дошкільного навчального закладу : Монографія: У 2-х ч. – Частина перша. Концепції, проектування, технології створення. – Запоріжжя: ТОВ “ЛПС” ЛТД, 2009. – 320 с.
5. Крутій К.Л. Освітній простір дошкільного навчального закладу : Монографія: У 2-х ч. – Частина друга. Концепція, програма розвитку та освітні програми ДНЗ. – Запоріжжя : ТОВ “ЛПС” ЛТД, 2010. – 284 с.
6. Крутій К.Л. Створюємо освітній простір, дружній до дитини / Природничо-наукова освіта дошкільників: блоково-тематичне планування на засадах інтеграції та методичні поради. Осінь-арабеска / К. Л. Крутій, Т.І.Грицишина, І. Б. Стеценко. — Запоріжжя : ТОВ “ЛПС” ЛТД, 2018. – С.6-26.